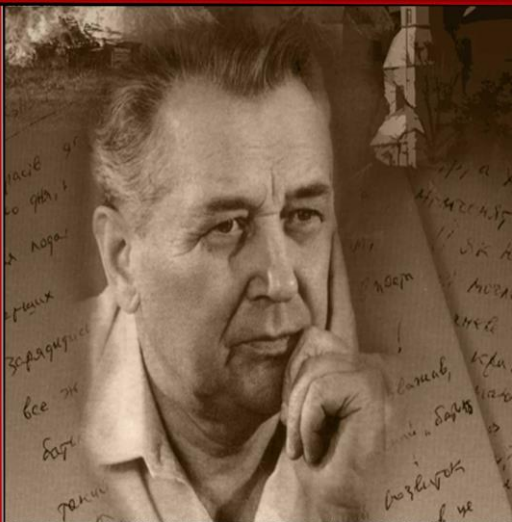




De Courcy

ОЛЕСЬ ГОНЧАР



**БІЛИЙ
ЛОТОС**

«Білий лотос» Олесь Гончара — незавершена повість, у якій прототипом головної героїні стала відома українська скульпторка Галина Кальченко.

Світову славу письменнику принесли романи «Собор», «Прапорonosці», «Тронка», «Берег любові», «Людина і зброя», повісті «Бригантина», «Далекі вогнища», новели «Модри Камень», «За мить щастя». Олесь Гончар — видатний український письменник, автор соціально-психологічних та філософських романів, повістей та новел.

Олесь Гончар

Білий лотос

I

Був він тоді, коли вперше зустрілись, ад'ютантом худезним, довгошійм, з соромливою усмішкою, з щербатими після фронту зубами, що їх він під час розмови час від часу інстинктивно прикривав долонею.

Такого покохала. В дружини себе віддала, довірила свою долю.

Був ад'ютантом, тепер уже сам має ад'ютанта.

Звичайно, трохи образливо, що, замість чоловіка, тебе зустрічає його ад'ютант, але що вдієш, коли служба, коли інакше не можна. Цей офіцер молоденький, ад'ютантик нового покоління, він досить гречний, навіть галантний хлопець. Зустрівши її за дорученням чоловіка в аеропорту, привіз її просто до цієї колиби на іменини свого командира, котрий для неї самої не командир, а лиш супутник життя від тих давніх весняних днів, власне, від тих кількох годин, коли випало їм разом, працюючи на суботнику, розчищати руїни Хрещатика, гори яких, здавалось, не розчистити впродовж усього життя. Хоч який був напружений день, хоч як втомою тіло гуло, втім стачило духу

після всього побувати увечері на схилах Дніпрових, де, якщо з вами молодість, ніч весняна відкриє вам усі свої чари. Світила їм незліченними зорями ніч задніпровська, світила на ту їхню високу, найвищу на Володимирській гірці альтанку, де вони, перестоявши всіх закоханих, залишились тоді удвох.

Власне, виникло їхнє побачення ніби експромтом, ніби ненароком. Хоча й не скажеш, щодо цієї ажурної, улюбленої студентами альтанки Галина не знала стежки раніш. Бувало, приходили сюди вечорами цілим товариством, і пісню тут було чути. А одного разу, підстерігши Галину саму біля альтанки, влаштував їй сцену той чорночубий ревнивець з гарячими очима, факультетський невизнаний геній, що й на лекціях самозабутньо писав їй свої шалені вірші-освідчення. Та все те відбувалось мовби жартома. І певне й смішні ті ревності можна було якось зрозуміти, якщо зважити, що ця факультетська красуня таки ж заморочила голову не одному, а йому навіть подавала туманні якісь надії, щоправда, невідомо й для чого — така вже, певне, дівоча природа. Вона не сприймала студентових почуттів з достатньою серйозністю і, хай смішно, але очі її найперше фіксували щораз його ледь помітну кульгавість і оту вічну бахрому на вистрьопаних холошах, хоча розуміла, що такі речі не можуть бути аж он яким

ганджем для людини, не можуть заступити собою найголовніше в людини — душу її.

Так чи інак, але все дотеперішнє для неї відчутно змінилося від того моменту, коли виник перед нею, сьйнув золотим погоном, приклацнув каблуком цей щойноприбулий із госпіталю, на рідкість привітний і в усьому завбачливий батьків ад'ютант, а надто ж, коли в день суботника вони на руїнах Хрещатика опинилися поруч і так щиро тягали той брукт, мовби спільно звершували безмірно важливе дійство. Не міг він стримати радість, коли Галина раз у раз ловила в його очах ледь приховану радість від того, що вони ось так близько серед цього велелюддя, що він може подати їй руку, вчасно підтримати, коли долають звалища битої цегли. А ще він не міг стримати радість, коли чув від Галини якийсь жарт щодо цієї цегли, відповідав на її дотеп щирою, симпатичною усмішкою, напівприкритою соромливо долонею. Галина саме там відчула внутрішню потребу продовжити оці години, коли можна було б бути поряд із ним, і він інстинктивно відчув це її потаємне бажання.

Тож опинились увечері на Володимирській гірці, і так було їм не надокучливо бути удвох, що й не помітили, як поступово збезлюдніла альтанка, і вони залишились самі. Ні, не скаже Галина, що вона одразу знетямилась від почуття, що ладна була

в обійми кинутись йому, який так линув до її плеча й довірливо вповідав їй свої якісь фронтові бувальщини. Слухаючи його, вона ще уважніше дослухалася до свого серця, а воно, здається, мовчало. Адже на той час вона повністю була заповнена мріями про мистецтво, а про те, щоб назавжди з кимось пов'язувати своє життя, поки що і в думці не припускала, і батько на цю тему ніколи не заводив мови.

Повернувшись додому, в стані дівочої розбурханості почуттів одразу ж переповіла батькові про те, що сталося в альтанці, хоча, власне, що особливого й сталося, — ну, ще один освідчився, одразу запропонував руку й серце, зрештою можна було б і не надавати цьому такого значення, однак чомусь надала. Може, що перейнялась співчуттям, тому що був він ще змучений після госпіталю, і самотність його, той прихований біль фронтовика виявилися здатними пробудити твою чуйність, спалахнути почуттям з милосердя, коли щось таке схоже буває в житті.

В батька не питала дозволу, як це робилося колись здавна, вона просто поставила його до відома, знаючи наперед, що ніщо не зможе перетнути шлях її волі, якщо вона вирішила, і татусь, мудрий цей генерал, саме так і сприймав її сповідь, не даючи ніяких порад, не вдаючись до читання нотацій, не висловлюючи ні смутку, ні

захвату, тільки запитав її після роздуму:

— Ти справді покохала його?

— Гадаю, що так.

— І тобі не здається, що рано? Чи не стане це на заваді твоїм заняттям?

Життя її після того змінилось ніби на краще, бо коли вона виходила з

інституту після вечірніх занять, вірний її ад'ютант стояв уже на чатах, з'являвся тут за будь-якої негоди, тривожачись, щоб часом котрийсь із факультетських залицяльників не вчепився до неї, нав'язавшись проводити додому.

І ось тепер той худезний, довгоший, який у накинутім плащ-наметі, ніби бурці кавказькій, стовбичив ради тебе, щасливий, перед інститутською брамою, ховав тебе під своє крило від холодної осінньої мжички та вітру і вів алеями парку по мокрім асфальті, де прилипало до ніг листя каштанів, як п'ятипалі долоні людські, — він після багатьох спільно прожитих літ сидить тепер навпроти тебе в колибі в цих осінніх лісах свого танкодрому, де й старшого за нього нікого нема. Всі, хто зараз присутні на цім скромнім спартанськім ювілеї, — то все його підлеглі, молодші товариші по службі, які зусібіч так ревно виказують тобі, командировій жоні, свою шану й гостинність, бо ж ти, попри все, прилетіла сюди, щоб розділити труднощі його життя в цій

гостроверхій колибі, що так гарно пахне свіжим деревом та живицею.

Цілі пасма літ пролягли між тією альтанкою і цією колибою — теперішньою. Розстебнувши кітель, у вільній розкутій позі сидить обранець твій за столом, весело кидає сюди й туди свої грубуваті жарти, котрі однак не ображають присутніх. Видно, цінують підлеглі свого командира, прощають навіть невдалий дотеп, бо, певне, ставлять вище в ньому щось інше, значно істотніше.

— Щось не п'є наша гостя й не їсть, а ми для неї грибочки збирали, — звертається господар до єдиного тут поміж військових цивільного, місцевого лісника, чорновусого, з високим чолом, що хоч його ліпи.

— Навіть наші фазани Галині Калинівні не смакують...

— А коли гості сумно, то невесело й нам...

— «Сумен же я, сумен, чи вечір, чи рано,» — здається, так у пісні співається?

— Так, так... Чи вечір, чи рано...

Командирів ад'ютант, навдивовижу чемний Олег, який зустрів Галину Калинівну в аеропорту, певне, вважає обов'язком і за столом весь час опікуватись нею, і виходить це в нього недокучливо, делікатно: легким рухом поміняє тарілку, хоч і та була чиста, підсуне ближче якусь смаженину, долле шампанського в келишок... В

погляді господаря проступає гордість, що вона, його славна Галя, людина мистецтва, кинувши майстерню і сина, і ватагу друзів столичних, примчала в цю глухомань, щоб вшанувати свого законного в його небуденний, не рядовий день, побути в товаристві з цими людьми, декотрі з яких хіба що тільки з газет чули про неї, увінчану лауреатськими відзнаками майстриню, — образ її хіба що зрідка міг промайнути їм в цих лісах на екрані телевізора. Єдина в цьому товаристві жінка. Висока тонка шия її незвично біліє серед цих плечистих людей, серед їхніх погонів та комірців на тугих загорілих шиях. Вигляд у гості змарнілий, і присутні догадуються, що переліт, видно, їй дався нелегко, та все ж хоч і без посмішки сидить вона, однак як темні брови зведе, як тернові очі її засяють, то й на всіх присутніх мовби лягає відсвіт злагоди й ласки.

— Не доливайте мені, — каже вона до ад'ютанта, відстороняючи келишок.

Він не наполягає, однак в його погляді вона вловлює мигцем якусь незрозумілу її співчутливість.

Відмова за відмовою з її боку, це господаря насторожує: недобре якось воно. Що з нею? Чи навіть не пригубить? Чи не помітила вже чогось такого, чого їй не слід би помітити?

— Галю, розкажи їм про нашого сина, про

отряху нашого невгамовного, — каже він потеплілим, незвично лагідним голосом. — Чому ти його не привезла? Я ж обіцянку свою перед ним виконав: новісінький «зауер» його жде, разом сходили б на полювання.

— Хто тобі сказав, що він любить полювати?

— В кожному чоловічі, Галочко, сидить мисливець.

— Надто багато вас, мисливців, стало на світі.

— В хлопця формується характер... Чому б йому не зійтися в отаких пушах сам на сам з вепром? Не з фазаном, не з зайчиськом, а із справжнісіньким вепром!..

— Весела розвага.

— В гострих ситуаціях саме й гартується дух. Що ви на це скажете, Іване Орестовичу? — звертається господар до лісника, який хоч не минає жодної чарки, однак тримається статечно і з вигляду не веселішає; якісь думи, видно, постійно доймають його.

— Поменшало сеї осені вепрів. Мабуть, їх полохає танкодром...

— Не шукайте винних, — весело озвався з іншого краю стола білявий рожевощокій інтендант. — Краще скажіть, чи достатньо жолудів для своїх підопічних заготовано на зиму?

— Заготовано й жолудів і, крім того, понад дві тисячі снопиків зернових культур маємо...

Насіяний овес залишено на пні — теж для звірини... Калину червону спеціально не збираємо — то все для птахів...

— Жаль, жаль, — не в лад розмові сказав іменинник, якому в думках, видно, снувалося щось своє. — Так чи інак, а синаш мій сьогодні мав би тут бути. Як він вчиться, хуліган? На трійки, мабуть, з'їхав?

— Не будем зараз про це, — мовила з притиском дружина, і чоловік, видно, згодився, що вона має рацію.

— Відповідальний, переломний для хлопця вік, — звертаючись до товариства, пояснив господар. — Хлопець башковитий, де в чому розбирається навіть краще за батька. Але ж відомо, які вони тонкошкурі створіння, ці сучасні акселерати, які вони сприйнятливі до різних, в тому числі й небажаних, вітрів.

— А в інститутах? — підтримав господаря його заступник по службі, ще моложавий з виду, та вже гололобий, на півголови облісілий учасник застілля. — Я під час відпустки зустрічався з товаришем. Розповідає про своїх студентів. Магнітофони цуплять ночами з аудиторій, з книжок бібліотечних вишарпують цілі сторінки, такі вам інтелектуали... Неймовірні речі...

— Не узагальнюйте, будь ласка, — посміхнувся Олег-ад'ютант.

— Та я й не кажу, що такі всі поспіль, — заперечив заступник. — Однак не закриваймо очі й на факти... До війни он батьки наші без стипендії, надголодь вчилися по робітфаках, з хліба на воду перебивались, але як моя мама запевняє, за всі студентські роки не було в них на факультеті жодної навіть дрібної крадіжки, а тепер серед ночі до аудиторій за магнітофоном...

— А в нас був випадок, що син начальника міліції в рідної тітки дублянку вкрав, — сповістив офіцер з квадратним обличчям. — Як це вам подобається?

— Нема правил без винятків, — в роздумі мовив господар. — По наших новобранцях бачимо, скільки чудових юнаків дає нам сучасна школа, надто ж трудові колективи... Але що певна категорія молоді має в нас викликати тривогу, то це теж факт... Чи він там з якою ватагою не зв'язався? — господар, маючи на увазі сина, адресував свій неспокій дружині.

Вона нічого на це не відповіла, тільки плечі її, обкинуті білою хусткою, якимось мерзлякувато зіщулились, і смаглявий грузин, помітивши цей мимовільний рух, одразу підвівся:

— Може, зачинити квартиру?

— Ні-ні, не турбуйтеся.

Вона обкинулась хусткою міцніше, і погляди присутніх цієї миті впали на її руки, складені на

грудях. Руки ці натруджені, з випнутими синіми жилами, як це буває лише в людей нелегкої фізичної праці, явно контрастували з тонким, навіть витонченим, глибокої блідизни обличчям жінки, з її високою білою шиєю й тендітними плечима. Вловивши співчутливу увагу присутніх до напрацьованих рук дружини, господар відчув, видно, потребу дати пояснення:

— Мало хто знає, що таке праця скульптора, друзі. А з присутніх, я певен, ніхто уявлення про це не має, окрім мене. Тільки одружились, молоді обоє, в домі цілковитий достаток, а вдосвіта прокинувся — моєї Галі вже нема, уже чую за стіною золото моє, мій дятел коханий щось довбе та довбе... Зайду до майстерні — стоїть, бідолашна, перед своїм гранітом, і удар за ударом. Бачили б ви ті удари! Просто ж дівчисько тендітне, в руці наче й сили, як у дитини, а як ударить, аж іскри викрешуються. І, до речі, ця стукотнява цілоденна, вона ж на слух впливає. Вже потім я приніс їй шолом наш танкістський... Одягне, усміхнеться, і потім годинами в тому шоломі, мов яка-небудь грецька богиня.

— Згадалось, — уста дружини ворухнулись в гіркій усмішці, і, щоб змінити тему, вона звернулась до лісника: — А ви давно працюєте в цих лісах?

— Від діда, а може, й від прадіди, — охоче